

Məziyyə NƏCƏFOVA

Emin Piri 44 günlük müharibədə təkcə qələmini silaha çevirmədi, həm də silahı ilə torpaqlarının azlığını uğrunda mübarizə apardı. Eminin şeirlərini oxuyuram, yəqin, müharibədən öncə bunları yazmışdı, döyüşüb torpaqları xilas etməyi elə onda qarşısına məqsəd qoymuşdu, şəhidlər xiyabanında olanda. Yaşca özündən kiçik, şəhid olan əsgərlərin məzarları önündə bir əsgər yetişmişdi.

*Bu yaşına görə
Şəhidlər Xiyabanında
18 yaşlı
baş daşları
utandırdı məni.
Məndən kiçikdi hələ
Məndən öncə doğulanlar
əmi deyib
üstümə qaçır başdaşları
bir əsgərin ölüm günü
baş daşının doğum günüyümü.*

Torpağı uğrunda canlarından keçən bu əsgərlərin qanı yerdə qaldığı, torpaqları düşmənlə tapdağında olduğu üçün özünü qınayan bir gənc sonradan döyüşçü olmaq, torpaqlarımızı azad etmək üçün bu məzarlar önündə xəcalət çəkə bilirsə o mübariz qalib əsgər ola bilər.

*Şəhid məzarlarını
mərmərə büküdü,
daş qoyduq başlarına
qalxa bilməsinlər
üzümüzə tüpürməyə.*

("Başdaşları utandırdı məni")

Emin Piri döyüşçü, əsgər kimi ön cəbhədə olsa da poeziyasında canlandırdığı əsgər haqqında yaşananlar arxa cəbhədə çərəyan edir.

Əsgər və onun valideynləri, əsgər və onun həyat yoldaşı, əsgər və onun körpə balası. Bu şeirlərdən də görünür ki, o nə həyatda, nə də ki, şeirlərində özünü düşünməyib.

"Şəhid oğlunun dedikləri" şeirində bir ana var - bu günümüzün anası, müharibəni yaşayan ana. Bu ananın müharibədə şəhid olan ərinə demək istədiklərində o qədər reallıqlar var ki, əsil müharibə nədir və döyüşdə şəhid vermək nədir bu canlı tablodan görmək, yaşamaq olur.

*Anamı heç elə görməmişdim
Atamı gətirəndə sıxmışdı əllərini...
Camaat görməşəydi
Yumruqlardı atamı:
"Bu iki yetimə bəs kim baxacaq?!"*

Bir vaxt sevdiyinə gül verən əllər...

Vətən müharibəsinin döyüşçü şairi Emin Piri yaradıcılığında müharibə

Müharibə həqiqətləri, döyüşünün arxa cəbhə üçün narahatlıqları və nigarlıqların Emin Piri əslində elə cəbhədə olduğu üçün belə real verə bilib. Ailələri, valideynləri, körpələri üçün bu qədər acı həqiqətləri görə bildikləri halda canlarını Vətən üçün qurban edə bilən döyüşçülər Emin Piri poeziyasında əks etdirilə bilib. Qazi olan bir döyüşçünün obrazını da görmək olur şairin poeziyasında:

*Müharibə əliliydi babam,
Aldığı təqəüdü qəpiqlərini
Gizlədərdi əlində.
"Tapın görüm, hansı əlimdədi?
Pul, tapanındı"
Oynardı bizimlə.
Ancaq heç vaxt tapmadıq
Qəpiqləri hansı əlində gizlətdiyini.
Görəsən, bildirdimi
Biz bilirik
Bir əlini müharibədə itirdiyini...*

("Babamın əlləri")

Şairin "Sükutlu səngər", "Ayağım özümdən qeyrətli çıxdı", "Sağ qalan varmı?" ...şeirlərində döyüşçünün yaşadığı müharibə ağırları və həqiqətləri poetik ifadəsini tapır.

*Əsgər sinəsi axtarır
isinməyə
fevral saxtasından
üşüyən güllə.
hər əsgər tabutu
bir ağ gəlinliklə köçər...
Əsgər deyil,
sevən qızın arzularını
götürüb gedər
hər atılan güllə.*

Müəllif döyüşçünün hər dəqiqə üz-üzə olduğu o anı ifadə etməsi ağırlı və eyni zamanda poetik anlamda güclüdür. 3-4 bəndlik şeirdə ön cəbhə, döyüşçünün yaşadığı həqiqət və arxa cəbhədə döyüşçüyə aşiq bir qızın sevgisi canlanır. Sevən qızın əsgər yolu gözləməsi poeziyamızda yeni bir tapıntı olmasa da, sonrakı məqamda sevdiyini itirən qızın sevgisini itirməsində şair tərəfindən özünə məxsus şəkildə ifadəsi cəbhədəki ağırlı anların dəhşəti ilə yadda qalır.

*Daha
gecələri oyaq qalmağa
soba yanında məktub yazmağa,
yalandan üşüməyə,
sobaya odun atmağa
ehtiyac yoxdu...
tağım komandirinin
səngərdən qıvrıla-qıvrıla
boğuş səsi gəlir:
kimsə sağdı?*

("Kimsə sağdı?")

Əslində, arxa cəbhənin mənzərəsini yaradan Emin Piri şeirin sonunda müharibənin mənzərəsini də bütün incəliklərinə qədər yarada bilir. Müharibə və əsgər əslində elə bütöv bir obraz təşkil edir. Emin Pirinin şeirlərindəki dəyər müharibənin az sözlə bütöv obrazını yarada bilməyindədir. Şairə görə müharibə yalnız öndə getmir, arxada da ikinci bir müharibə var. Bu şeirlərin hər misrasında

da əsgərlərimizin savaşımadığı hər dəqiqədə arxada əzablarla, ağırlarla baş-başa qalan əzizləri var. Bu real bir faktdır.

"Ayağım özümdən qeyrətli çıxdı" şeirində də yaralanmış, ayağını cəbhədə itirmiş əsgər var, bir də arxadakı müharibə ağırlarını yaşayan - ana, sevən gənc qız, ərini savaşa göndərən həyat yoldaşı var. Oxucu iki-üç misradan müharibənin dəhşətli anını yaşaya bilər. Emin Piri gördüklərini yazıb, "bir an ki, var o ana kim tuş gəlsə çiçək açırdı, torpağa basdırılan minalar" Hər tərəfə basdırılan minalar ağac çiçəkləyən kimi bir anlıq çiçəkləyirdi. Bu çiçəklər əsgərlərin ayağına toxunanda yara açırdılar. Bənzətmə də çox yerində və təsirli ifadə olunub, ona görə ki, sonradan bu çiçəkdən doğan yarılar çiçək qəlbli anaların çiçək-çiçək arzularını yandırır kül edəcəkdə.

*Çiçək açırdı
torpağa basdırılan
minalar
toxunanda ayaqlar.
çiçəklər yara açırdı
yaralar
anaların yuxusuna qaçırdı.
yuxular qara xəbərin
ardınca qaçırdı.*

Bu misralarda əsgər yolu gözləyən, hər narahatlıqdan sonda yuxusunda balasını görə ana var. Bu misralar əsgər və ananın canlı yaşantılarından xəbər verir. Daha sonrakı misralarda:

*Qəlbinə qara xal düşən qızların
gözünün altından*

*öpüş yerini
səhər eşitdiyi xəbərlər yuyar.*

Bu parçada qəlbinə qara xal düşən, həyatını müharibə söndürən bir qız var. Arxa cəbhədən yenə ön cəbhəyə dönən şair sağ ayağını itirən döyüşçünü təqdim edir. Sağ ayağının can verən addım səsinə geri dönüb ayağını əllərinə alan döyüşçü yenə özünü deyil ondan gül dəstəsi gözləyən sevgilisini düşünür. İtirilmiş ayağını alır əlinə:

*Bir vaxt sevgilisinə
gül verən əllər
bugün nə aparacaqdır?!*

Şair sağ ayağının təqəüdünü sol ayağının alıb xərclədiyinə üzülür, ən çox isə müharibədən yarımqıç gəldiyinə üzülür. Torpaqlarımızda qalan sağ ayağının daha qeyrətli olduğunu vurğulayır.

*Danlayır özünü hər səhər-axşam
əlini başına, dizinə çırpır:
oqaldı cəbhədə,
mənsə qayıtdım
ayağım özümdən qeyrətli çıxdı.*

("Ayağım özümdən qeyrətli çıxdı")

"İtirilmiş əllər" şeiri də eyni ideyanı əks etdirir. Şeirdə sevən gənc qızın düşüncələri ağırlı və təsirlidir. Ağırlı məqamlar əlini itirmiş döyüşçü əsgərin hər zaman sevdiyi qızın görüşünə itirdiyi əllərdən gül aparması, indi isə o əllərin savaşa itirilməsindədir. Artıq sevgilisinə gül verən o əllər yoxdu, sadəcə kitab və rəqlərində qurudulan o gül var. Və o qız sevgilisinin əllərini o güllərdə axtarır. Eminin şeirlərinin çoxunda olduğu kimi bu şeirdə də arxa cəbhədəki hadisələr ön cəbhənin dəhşətlərini əks etdirir.

*Görüşəndə
sevgilisinin əlində
gözə axtarardı
ona veriləcək gülləri.
İndi
Kitabları arasında qurduğu
Gül ləçəklərində axtarır
Sevgilisinin cəbhədə itirdiyi əlləri.*

("İtirilmiş əllər")

Şairin cəbhə yaradıcılığında ən çox yadda qalan və diqqət çəkən şeirləri döyüşçü əsgərin itirilmiş ayaq və əlləri mövzudur.

Emin Piri şeirlərində arxa cəbhədəki dünyaya uşaq gətirəcək hamilə qadınlar da yer alır.

Bu qadınlar ərlərinin ölüm xəbərini qorxusundan uşağı canlı dünyaya gətirə bilmədikləri halda dünyaya yalnız şəhid gətirirlər misrası realıqla poetik məqamın birləşdiyi anı ifadə edir.

*Əri cəbhədə olan
hamilə gəlin
hər an
gələ biləcək
qara xəbərin qorxusundan
uşaq salır.
Analar uşaq yox,
Şəhid doğur daha.*

Şairə görə müharibələr ən çox uşaqları sevir. Və elə ona görə də müharibə körpələrə daha çox zülm edir. Bəlkə də şairi belə deməyə vadar edən, döyüşçülərin hələ dünyaya gəlməyən övladlarını görmədən belə torpaqları qorumağa yollanmalarıdır.

*Həyasızcasına təpiqlər, -
güllələr döyməz qapını...
Anaların əlindən alıb
beşiyi özü yellər
mərmilər...*

("Adsız şeir")

Ədəbiyyatımızda nə qədər qəhrəman əsgər obrazı yaratsaq da əsgər də canlıdır və savaş zamanı onun da qorxusu olur. Torpağa dən yerinə səpilən bu barıtları dənləyən sərçə dimdiyini xatırladırdı şairin ifadə etdiyi sərçə kimi qorxu dənləyən əsgər ürəyi də Emin Piri poeziyasında müharibə həqiqətlərini poetikləşdirir. Necə olar yazsam deyər düşünür. Ölüm olan yerdə qorxu, həyacan da var, bu həqiqətləri olduğu kimi ifadə etmək, onun şeirlərini təbii və təsirli edir.

*Torpaqdan dən yerinə
barıt dənləyən sərçə dimdiyi.
Və bir də
sərçə kimi qorxu dənliyirdi
əsgər ürəyi.*

("Sükutlu səngər")

Müharibənin ən real ifadəsini bundan artıq başqa poetik ifadəyə tökmək imkansızdır.

Emin Piri müharibədə güllələr önündə də arxa cəbhədə nigarənçiliği, körpələrin gözlərindəki, qüssəni, kədəri baxışlarından silə bilmədi. Müharibədən dul qalmış qadınların acısını da poetik misralarla əks etdirdi. Fərqi yox, neçə illər əvvəl, və ya hansı müharibənin döyüşçüsünün obrazını yaratdı, onların əllərinin, ayaqlarının itirilməsinin faciəsinin, ağrısının fırcayla ifadəsini verə bildi. Bu şeirlər ədəbiyyat tariximizdə qalacaq, həm təbii olması, həm reallığı ilə, həm də bu şeirlər 44-günlük bir Qarbağ savaşıımızın zəfər sevinclərindən bizlərə xəbər yetirdiyi üçün əvəzsizdir. Bu gün tariximizdə əvəzsiz bir iz qoyurlar, qəlimi ilə, silahı ilə əsas da Vətən sevgisi ilə yaradıb, yaşadan oğullarımız.